

Флейта Г. (г. Гародня, ГрДУ ім. Я. Купалы)

МАТЫЎ ШЛЯХУ Ё ЗБОРНІКУ ТРЫЯЛЕТАЎ «ЗАЖУРАНЫ КАМЕНЬ» ЮРКІ ГОЛУБА

Захаванне традыцый і ўклад у літаратуру нечага свайго, новага нераз-рыўна аб'ядноўваюць пісьменнікаў розных часоў і пакаленняў. Калісьці Іпаліт Тэн сказаў, што «адзін мастак з'яўляецца папярэднікам, другі – пераемнікам, першы не мае ўзору, а другі мае ўзор, першы бачыць прадметы тварам да твару, а другі праз пасрэдніцтва першага» [3]. Пераемнасць досведу, дасягненняў з'яўляюцца вельмі важнымі момантам у станаўленні літаратуры.

Яшчэ ў XV стагоддзі ў французскай літаратуры ўзнікае і развіваецца такая дасканалая вершаваная форма, як трыялет. Дзякуючы старанням многіх пісьменнікаў, якія звярталіся да гэтай васьмірадковай страфы, яна не страціла сваёй строгасці, дасканаласці рыфмоўкі, вытрыманасці трайнага паўтору радка і дайшла да нашага часу.

Сёння трыялет заняў асаблівае месца ў творчасці Юркі Голуба і, як доказ гэтаму, выйшла кніга трыялетаў «Зажураны камень», якой наканавана было з'явіцца ў беларускай літаратуры. Яшчэ ў пачатку XX стагоддзя Гальяшом Леўчыкам быў створаны першы зборнік, куды ўвайшло каля ста пяцідзесяці трыялетаў усходнеславянскай мудрасці («Мудра прыгаворка – соладка і горка»). Але ён не быў выдадзены і, за выключэннем некалькіх твораў, страчаны.

«Няма прычыны хвацца, што зборнік з розных галоў у адной вершаванай раме – трыялеце – з'явіўся пад уладным заклікам Максіма Багдановіча» [1, с. 3] – так напісаў аўтар у кароткай прадмове. Менавіта дзякуючы Максіму Багдановічу трыялет загучаў на беларускай мове, увайшоў у беларускую літаратуру. І паступова стаў з'яўляцца сярод твораў іншых аўтараў. Вось і Юрка Голуб звярнуўся да трыялета і змог дасягнуць справу да канца, прэзентаваўшы свой зборнік.

Усё ў гэтай кнізе нібы падкрэсліваецца строгасцю і вытрыманасцю самой цвёрдай формы: тры раздзелы, тры абзацы прадмовы. Літаратуразнавец Ігар Жук падкрэслівае філасофскі змест самой кампазіцыйнай пабудовы: «Зборнік склалі тры раздзелы, тры грані быцця, тры грані акрэсленасці абсягу, словам – тры грані таго «філасофскага» каменя, які пазт назваў для сябе «зажураным» [2, с. 23]. Вобраз «зажуранага» каменя мы сустракаем у аднайменным трыялеце, дзе «зажураны камень – гэта і знак лёсу, кону. Гэта ў многім і сам герой, што нязбочна ідзе па сваёй сцежцы і долі» [4, с. 3]:

*Калі я па сцежцы ішоў
і ўгледзеў зажураны камень,
Дык ён паказаў: уцякайма,
Калі я па сцежцы ішоў.
Відаць, падымалі рукамі
Яго над маёю душой,
Калі я па сцежцы ішоў
і ўгледзеў зажураны камень* [1, с. 69].

І несумненна, з гэтым нельга не пагадзіцца: кожная сцежка нешта непаўторнае. Яна тонкай стужкай бяжыць праз палі і так нагадвае лёс чалавека, які пралягае праз вялікі свет жыццёвых выпрабаванняў, перашкод і радасцей.

Матыў шляху сустракаецца ў творчасці многіх пісьменнікаў, ён заўсёды адлюстраваны асабліва, непаўторна. Кожны аўтар перадае яго праз прызму свайго бачання. Таму і ў трыялетах Юркі Голуба адбываецца індывідуалізацыя гэтага вобраза: у згаданым трыялеце – гэта сцежка, родная і чыстая, у ёй няма нічога штучнага і чужога.

Зусім па-іншаму гэты вобраз ўвасоблены ў вершы «Край», які адкрывае зборнік:

Ці будзе дарога даўгая,

Ці стану, як воблак, старым,

Спадчынны край на зары

І жылкаю мне далягае [1, с. 5].

Лірычнага героя хвалюе пытанне, якой жа яна будзе, дарога лёсу яго роднага краю, а таксама яго ўласная жыццёвая дарога. У кожным выпадку пытанне застаецца адкрытым, адказ патрэбна шукаць самастойна. «Спадчынны край на зары» – знакавы, шматгранны вобраз. Гэта падкрэслівае ў першую чаргу трайны паўтор гэтага радка, а таксама ўвасабленне вобраза Радзімы з дапамогай выдатнай метафары. Не проста родны край, а менавіта *спадчынны*, самы дарагі і каштоўны, які беражліва перададзены нашымі продкамі. І які павінен заставацца святыняй для нашых нашчадкаў.

У трыялеце «Старасвеччына» паўстае вобраз гасцінца – вялікай дарогі, шырокага, уезджанага шляху:

Гасцінец лёг паміж бяроз,

Шурпаты, нібы плашчаніца.

Да жыта лёсам прычыніцца,

Гасцінец лёг паміж бяроз [1, с.13].

Звычайна гасцінцы праходзілі асноўнымі гандлёвымі шляхамі, былі галоўнымі магістралямі, злучалі вялікія гарады і суседнія землі. Іх абсаджвалі дрэвамі, гэта адлюстравана і ў вершы, дзе вакол гасцінца растуць бярозы.

У вершы гасцінец параўноўваецца з плашчаніцаю. Гэта нельга пакінуць без увагі, так як плашчаніца – гэта святыня, і такое параўнанне нясе ў сабе знакаваць такой дарогі. У параўнанні чутна алюзія да біблейскага матыву пакутаў, смерці. Менавіта такімі з’яўляюцца нашы беларускія шляхі, неаднойчы скрываўлены, бо праходзілі тут ворагі з усіх бакоў.

Асаблівае значэнне дадзены вобраз займае ў трыялеце «Войска», зноў жа набываючы сімвалічнае значэнне:

На шляху і на зыходзе дня

Вецер біў у бубны гімнасцэрак.

Прачынаўся пошпат недасяжных зорак

На шляху і на зыходзе дня [1, с.15].

Ён суадносіцца з жыццёваю дарогаю чалавека. І гэты зыход дня – гэта не што іншае, як завяршэнне жыцця. Такое метафарычнае ўвасабленне – адметнасць творчай манеры Юркі Голуба. Важнасць жыцця кожнага чалавека неаднаразова падкрэсліваецца і абыгрываецца рознымі вобразамі і сродкамі.

Таксама хацелася б спыніцца на трыялеце «Дарога». Вобраз вынесены ў назву верша, а ў радках галоўнае тое, што пры дарозе, што цешыць вока лірычнага героя, які праяжджае не абыякавым вандроўнікам, убірае ў сябе яснату «*тутэйшае красы*»:

Чырвоная пазёмка канюшыны

Поруч праплывае наўскасы.

Не чакае ранішняй красы

Чырвоная пазёмка канюшыны.

Яснатой тутэйшае красы

Умомант захлынуліся машыны.

Чырвоная пазёмка канюшыны

Поруч праплывае наўскасы [1, с. 18].

Несумненна, што гэта вобраз палявой дарогі, вакол якой багацце колераў, духмянасць траў, сапраўдная прыгажосць. Мы разумеем, што па гэтай дарозе нехта рухаецца, бо *«поруч праплывае наўскасцы»* канюшына, і гэты рух спакойны, сцішаны.

Вершы насычаны яркімі эпітэтамі, аўтарскімі параўнаннямі і метафарами. У разгледжаных трыялетах вытрыманы трайны паўтор радка, захавана рыфма.

Даследуючы трыялеты Юркі Голуба, І.В. Жук звяртае ўвагу на вершаваны памер, тлумачачы яго значнасць: «сярод выбраных ім памераў найбольшай актыўнасцю вызначаецца ямб, пераважна чатырохстопны. І тое зразумела, паколькі чатырохстопны ямб варта ўспрымаць своеасаблівым эстэтычным кодам» [2, с. 25]. Акрамя гэтага сустракаецца і амфібрахій, прыкладам можа стаць разгледжаны трыялет «Край».

Паэзія Юркі Голуба – асаблівая старонка сучаснай беларускай літаратуры. Дзякуючы яго старанням, трыялет абнавіўся, загучаў адметна, паўстаў цэласная паэтычная кніга.

Літаратура

1. Голуб, Ю. Зажураны камень. Трыялеты / Ю. Голуб. – Мінск : Бел. кнігазбор, 2002. – 68 с.
2. Жук, І. Юрка Голуб: вяртанне ў трыялет / І. Жук // Роднае слова. – 2006. – № 5. – Ст.20–25.
3. Літаратурная навука ў ХХ стагоддзі [Электронны рэсурс] / Рэжым доступа: www.kazedu.kz/referat/195771. – Дата доступу: 28.11.2014.
4. Петрушкевіч, А.М. «Да жыта лёсам прычыніцца...»: Чытаючы трыялеты Юркі Голуба / А. Петрушкевіч // Гродзенская праўда. – 2002. – 17 снежня. – С. 3.